МІНСК І МІНЧАНЕ:

ДЗЕСЯЦЬ СТАГОДДЗЯЎ ГІСТОРЫІ

да 955-годдзя горада

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
Інстытут гісторыі

МІНСК І МІНЧАНЕ:
ДЗЕСЯЦЬ СТАГОДДЗЯЎ ГІСТОРЫІ

да 955-годдзя горада

Зборнік навуковых артыкулаў

Мінск
«Беларуская навука»
2023

УДК 94(476-25)(082)
ББК 63.3(4Беи)я43
М62

Укладальнік
Р. А. Аляхновіч

Рэдакцыйная калегія:
В. Л. Лакіза (галоўны рэдактар), Р. А. Аляхновіч, В. Ф. Голубеў, А. Б. Доўнар, А. А. Мяцельскі, Н. Ю. Перавалава, П. А. Трубчык

Рэцэнзенты:
кандыдат гістарычных навук, дацэнт А. А. Скепьян,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт В. У. Галубовіч

Зборнік падрыхтаваны ў межах выканання Дзяржаўнай праграмы навуковых даследаванняў на 2021–2025 гг. «Грамадства і гуманітарная бяспека беларускай дзяржавы» (навуковы кіраўнік – доктар гістарычных навук, прафесар, акадэмік НАН Беларусі А. А. Каваленя) падпраграмы «Гісторыя» (навуковы кіраўнік – кандыдат гістарычных навук дацэнт В. Л. Лакіза).
Зборнік рэкамендаваны да друку Вучоным саветам Інстытута гісторыі НАН Беларусі.

М62 **Мінск і мінчане:** дзесяць стагоддзяў гісторыі : да 955-годдзя горада : зб. навук. арт. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; уклад. Р. А. Аляхновіч ; рэдкал.: В. Л. Лакіза [і інш]. – Мінск : Беларуская навука, 2023. – 545 с. : іл.
ISBN 978-985-08-3045-6.

У зборнік уключаны артыкулы, якія прайшлі апрабацыю на Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Мінск і мінчане: дзесяць стагоддзяў гісторыі (да 955-годдзя горада)» 9–10 верасня 2022 г.

Тэматыка навуковых артыкулаў ахоплівае самы шырокі спектр праблем гісторыі горада ад старажытнасці да сучаснасці.

Адрасуецца вучоным, студэнтам, настаўнікам, краязнаўцам і ўсім тым, хто зацікаўлены ў вывучэнні гісторыі Беларусі.

УДК 94(476-25)(082)
ББК 63.3(4Беи)я43

ISBN 978-985-08-3045-6

© Інстытут гісторыі НАН Беларусі, 2023
© Афармленне. РУП «Выдавецкі дом «Беларуская навука», 2023

ЗМЕСТ

Спіс скарачэнняў 3

Прывітальнае слова Старшыні Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, акадэміка У. Р. Гусакова на адкрыцці канферэнцыі «Мінск і мінчане: дзесяць стагоддзяў гісторыі (да 955-годдзя горада)», 9 верасня 2022 г. 5

Прывітальнае слова дырэктара Інстытута гісторыі НАН Беларусі кандыдата гістарычных навук, дацэнта В. Л. Лакізы на адкрыцці Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Мінск і мінчане: дзесяць стагоддзяў гісторыі (да 955-годдзя горада)», 9 верасня 2022 г. 7

СТАНАЎЛЕННЕ І РАЗВІЦЦЁ МЕНСКАГА КНЯСТВА

Вайцяховіч А. В. Гісторыя, інтэрпрэтацыя і перспектывы вывучэння археалагічнага комплексу на рацэ Менцы 9
Темушев С. Н. Датирование и обстоятельства складывания Менской волости Полоцкой земли 20
Русаў П. А. Ізноў пра бітву 1067 года на Нямізе 33
Русаў П. А. Па слядах легендарнай Нямізы (Нямігі) 38
Трусаў А. А. Архітэктурна-археалагічнае даследаванне Мінска ў XX ст. 47

МЕНСК – ЦЭНТР ВАЯВОДСТВА

Волкаў М. А. Дарогі з Менска ў Вільню ў XIV–XVII стст. 50
Шулаеў А. Л. Вексілалагічная спадчына Міншчыны 61
Казанцэў Я. Я. Антрапагенныя мадыфікацыі ландшафту вусця ракі Пярэспы ў гістарычным развіцці XVI–XXI стст. 70
Самусік А. Ф. Адукацыйны аспект уніяцка-праваслаўнага супрацьстаяння ў Мінску напрыканцы XVI – першай палове XVII ст. 79
Дзярновіч А. І. Загадка кафлі: ці маглі Ваньковічы ў XVII ст. жыць на месцы «Дома Ваньковічаў»? 85
Палтаржыцкая Н. М. Назвы вуліц і вулачак Менска ў актах магістрацкіх кніг 1663–1680 гг. 100
Пашкевіч У. І. Актавая кніга Мінскага магістрата 1702–1732 гг. як крыніца па сацыяльна-эканамічнай гісторыі горада 110
Доўнар А. Б. Масты Мінска ў другой палове XVIII ст. 121
Сосонкина В. Ф. Деятельность аптеки Минского иезуитского коллегиума (1749–1773) 127
Атнагулов А. И. Слобода Романово 136

ГУБЕРНСКІ МІНСК

Фельдман Д. З. К истории еврейского предпринимательства в Минске и Минской губернии на рубеже XVIII–XIX вв. 159
Власенко А. Г. Минск в войне 1812 г. 166
Филатова Е. Н. Минск в воспоминаниях и дневниках середины XIX в. 169
Ерашэвіч А. У. З гісторыі тэатра Мінска ў 40–50-я гг. XIX ст.: арганізацыйна-фінансавыя аспекты 172

Готин А. А. Защита Минска от огня в первой половине XIX столетия 184
Анофранка Н. В. Праблема падкідышаў у Мінску ў 30–50 гг. XIX ст. 217
Шимукович С. Ф. Уроженцы Минска в рядах научной элиты Российской империи 229
Урублеўскі В. В. Жыхары Мінска ў святле запісаў аб шлюбе метрычных кніг праваслаўных цэркваў за 1860–1865 гг. 240
Крэнць М. А. Кантрыбуцыйныя зборы з домаўладальнікаў г. Мінска ў 1863–1896 гг. 249
Грибко И. Л. Создание и деятельность Минской городской думы 259
Маркович Л. Г. Разработка проекта устройства Минской конки (1886–1888) 269
Зеленков В. И. Имя на карте города: Иван Зданович и Дмитрий Козырев 275
Сідаровіч В. С., Гаўрыленка Н. А. Дэкаратыўныя расліны ў сядзібных дамах Мінска і Мінскай губерні (1890–1905) 289
Ершова О. И. М. Я. Фрумкина – революционерка и организатор народного образования 294
Сакольчык А. Э. З гісторыі дзейнасці «Рыцараў зялёнага поля» ў Мінску: некаторыя аспекты гарадскога побыту канца XIX ст. 304
Рындин С. Н. Иностранные военнопленные Первой мировой войны в г. Минске 315

МІНСК – СТАЛІЦА БССР

Сильванович С. А. Польские вооруженные формирования в Минске в 1917–1918 гг. 320
Латушкова Ю. П. Неосуществленный проект выпуска бон города Минска 1918 г.: подготовка местной эмиссии или попытка создания национальной валюты? 330
Грузицкий Ю. Л. Минская окружная контора Народного банка РСФСР (1919–1920) 340
Бамбешка І. І. Асобы Мінскага абласнога музея: Усевалад Дзмітрыеў 348
Капліеў А. А. Ахова здароўя насельніцтва Мінскай акругі Грамадзянскага ўпраўлення усходніх зямель ва ўмовах польскай акупацыі (1919–1920) 350
Соловьянов А. П. Социально-экономическое положение населения Минска в начале 1920-х гг. 361
Пецюкевіч Т. У. Развіццё прадпрыемстваў водазабеспячэння г. Мінска ў перыяд НЭПа 372
Полетаева Н. И. «Деловые люди» Минска в середине 1920-х гг. 375
Бароўская В. М. Дзейнасць Беларускага таварыства садзейнічання ахвярам інтэрвенцыі ў Мінску (1924–1925) 387
Сацукевіч І. І. Назвы прадмесцяў, слабод, урочышчаў, рабочых пасёлкаў, зялёных масіваў і раёнаў Мінска ў 1920–1930-я гг. 394
Елизаров С. А. Советский Минск: образование и развитие системы районного деления 403
Барановский А. Л. Неизвестные страницы истории Национальной библиотеки Беларуси: сотрудники учреждения (1922–1941) 411
Зеленков В. И. Незаслуженно забытые имена: Алексей Усов и Иосиф Майстер 419
Денисов А. В. Минские адреса Алексантери Ахола-Вало. Финский художник в пространстве белорусской столицы в 1924–1930 гг. 437
Паўлава А. Я. Матэрыялы выбітных мінчан, дзеячаў культуры Беларусі, у фондах Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва 450
Тамковіч Ю. В. «Асінстрой беларускай навукі»: універсітэцкія будоўлі 1920–1930-х гадоў ... 462
Кошман В. И. Археологические работы на территории охранной зоны историко-культурной ценности Республики Беларусь «Место захоронения военнопленных и мирных граждан – узников концентрационного лагеря “Дрозды”» в 2022 г.: основные результаты... 474
Надтачаев В. Н. Роль и место Главной полевой комендатуры 392 в организации карательных акций против партизан и мирного населения 489
Монзуль В. Ю. Организация послевоенной жизни в общежитиях г. Минска по материалам Национального архива Республики Беларусь (июль 1944 – 1953) 493

Карпянкова М. Л. Сталічна-рэпрэзентатыўныя матывы ў мастацкім вобразе пасляваеннай архітэктуры Мінска 503
Сімакоў А. В. Мінчане ў кантактах з індзейцамі: сустрэчы, перапіска..... 509

ТУРЫСТЫЧНЫ ПАТЭНЦЫЯЛ МІНСКА

Казачкова Н. С. Потенциал гастрономического туризма г. Минска 520
Жукова О. Н. История в лицах (Из опыта работы ГУ «Музей истории города Минска»)..... 526
Слесарава М. М., Зяноўка Я. С., Унучак А. У., Анофранка Н. В., Бакуновіч А. А., Латышэвіч Д. І., Тукай М. С., Максімаў У. У., Танюкевіч Д. П., Казлова М. А., Гецэвіч Ю. С. Інтэрактыўныя гіды сталіцы Рэспублікі Беларусь..... 535

Навуковае выданне

МІНСК І МІНЧАНЕ: ДЗЕСЯЦЬ СТАГОДДЗЯЎ ГІСТОРЫІ

да 955-годдзя горада

Зборнік навуковых артыкулаў

Укладальнік

Аляхновіч Рагнеда Анатольеўна

На вокладцы змешчаны фотаздымак Е. Чапскага з сям'ёй, а таксама фотаздымкі пярсцёнка і кубачка XVII–XVIII стст. з археалагічных раскопак Інстытута гісторыі НАН Беларусі двара былога бернардзінскага манастыра ў г. Мінску па вул. Кірыла і Мяфодзія, 6–8

Рэдактар *Т. В. Лапцёнак*
Мастацкі рэдактар *У. У. Дамнянкоў*
Тэхнічны рэдактар *М. В. Савіцкая*
Камп'ютарная вёрстка *Л. І. Кудзерка*

Падпісана да друку 24.08.2023. Фармат $70\times100^{1}/_{16}$. Папера афсетная. Друк лічбавы.
Ум. друк. арк. 44,36. Ул.-выд. арк. 37,3. Тыраж 300 экз. Заказ 177.

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецкі дом «Беларуская навука».
Пасведчанні аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/18 ад 02.08.2013, № 2/196 ад 05.04.2017.
Вул. Ф. Скарыны, 40, 220084, г. Мінск.